

24. Леонтьев А. Н. Избр. психол. произведения : в 2 т. / А. Н. Леонтьев – М. : Педагогика, 1983. – Т. 1. – 392 с.; Т. 2. – 320 с.
25. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. – М. : Наука, 1957. – 328 с.
26. Буданов В. Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании / В. Г. Буданов. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 232 с.
27. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1999. – 350 с.
28. Ильин В. В. Философия и акмеология / В. В. Ильин, С. Д. Пожарский. – СПб. : Политехника, 2003. – 395 с.

Аннотация
В.Н.Гладкова

Общеметодологические подходы акмеологического исследования управленческой деятельности менеджера образовательного заведения

В статье рассмотрены основные общеметодологические подходы акмеологического исследования управленческой деятельности менеджера образования. Подчеркивается значение наиболее современного акмесинергетического подхода.

Ключевые слова: менеджер образования, функционально-ролевой подход, личностно-деятельностный подход, субъектно-деятельностный подход, акмесинергетический подход.

Summary
V.N.Gladkova

General Methodological Research Acmeologic Management Manager of the Educational Institution

The article describes the main general methodological approaches acmeologic research manager of educational manager. The importance of the most modern akmesinergetic's approach is emphasizes.

Keywords: educational manager, functional-role approach, learner-active approach, subject-activity approach, akmesinergeticheskyy approach.

Дата надходження статті:

„6” квітня 2011 р.

УДК [376:378.046.4] (477)

В.А.ГЛАДУШ,

*кандидат історичних наук, доцент
(м.Київ)*

Роль громадсько-педагогічних організацій у становленні післядипломної освіти учителів спеціальної школи на початку ХХ ст.

Розглянуто роль громадсько-педагогічних організацій початку ХХ ст. у вирішенні проблеми вдосконалення професійної освіти вчителів масової і спеціальної школи. Доведено, що на становлення теорії і практики післядипломної освіти вчителів впливали громадські освітні спілки, вчительські з'їзди, періодичні видання.

Ключові слова: громадсько-педагогічні організації, вчительські з'їзди, педагогічні журнали, учитель, післядипломна освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Післядипломна педагогічна освіта є обов'язковою і невід'ємною складовою частиною професійної діяльності дефектологічних кадрів. Вона сприяє вирішенню суперечностей, які існують між рівнем професійної підготовки і рівнем готовності дефектологічних кадрів виконувати свої професійні функції; між процесом динамічного оновлення знань, масштабністю практичних завдань, які вирішують працівники спеціальної школи і недостатнім рівнем їхньої професійної компетентності, культури, гуманітарної підготовки; вимагають постійного приведення професійної кваліфікації дефектологів у відповідність із досягнутим рівнем розвитку науки, культури, економіки, соціальної сфери і виробництва. Дослідження історичних передумов становлення цієї важливої складової освітньої системи, чинників, що впливали на її розвиток, набутий теоретичний та практичний досвід дасть можливість виявити шляхи вдосконалення цієї галузі педагогіки.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Процеси становлення й розвитку післядипломної освіти педагогічних кадрів розглядали багато вчених, серед яких Т.І.Вакулєнко, В.А.Гаманюк, О.Л.Капченко, С.В.Крисюк, С.І.Синенко, Л.Є.Сігаєва, О.Б.Проценко та ін. Віддаючи належне працям зазначених дослідників, ставимо за мету розглянути питання післядипломного навчання в окремій галузі педагогічної діяльності – дефектології, що залишилося до цих пір поза увагою вчених. Історико-педагогічними дослідженнями не достатньо розкритий період кінця ХІХ – початку ХХ ст., коли заклади для дітей з вадами психофізичного розвитку функціонували виключно на благочинно-філантропічних засадах. Учителі, лікарі, обслуговуючий персонал, які працювали в цих закладах, підвищували свою професійну кваліфікацію, проходили перепідготовку в більшості випадків самотужки, виходячи з власної потреби, завдяки

інтуїзму, інтересу й самосвідомості, а також гуманному і відданому ставленню до цієї справи вітчизняних учених, передової інтелігенції. Важливу роль у становленні теорії і практики післядипломного навчання дефектологічних кадрів відіграли громадсько-педагогічні організації Російської імперії. Деякі моменти проблеми розглядаються російськими вченими Р.Л.Доватором і М.В.Михайловим, українським ученим М.Д.Ярмаченком, але вони носять фрагментарний характер, тому потребують деталізації і конкретизації, узагальнення й систематизації, осмислення та пошуку шляхів для подальшого використання.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає в освітленні ролі, яку відігравали громадсько-педагогічні організації у становленні післядипломної освіти дефектологічних кадрів на етапі формування дефектології як науки.

Виклад основного матеріалу... Післядипломна освіта дефектологічних кадрів – термін сучасної педагогічної науки, хоча процес його формування має давні витоки. На рубежі XIX і XX ст. відбувся новий сплеск громадсько-педагогічного руху, в ході якого піднімалися питання щодо кризи школи та необхідності її реформування, гостро ставилися проблеми професійного рівня вчителів. Велика кількість громадських організацій, проявляючи як політичну, так і життєву активність, спрямовували свої зусилля на допомогу народній освіті. За підрахунками О.О.Кизеветтера, засобами благодійності утримувалося 1313 закладів опіки та виховання дітей (виховних і сирітських будинків, притулків, виправних колоній, дитячих садків і т.п. установ), 933 закладів „дешевого й безкоштовного навчання” (недільних, підготовчих, ремісничих, професійних та інших шкіл), а також 45 установ лікувальної допомоги дітям [3, с.12].

Принагідно зазначимо, що численні громадські організації – педагогічні товариства, спілки, громади, гуртки – з одного боку, відстоювали економічні, політичні та юридичні права вчителів, з іншого – проявляли турботу щодо кваліфікації, освітнього рівня педагогічного складу, чим робили вагомий внесок у розвиток системи післядипломної освіти вчителів.

Огляд літературних джерел показує, що тривалий час важливою формою учительських об'єднань були товариства взаємної допомоги учителям. До Першого Всеросійського з'їзду „товариств допомоги особам учительського звання” (грудень 1902 р. – січень 1903 р.) їх налічувалося більше 70 [9, с.165–166]. Аналізуючи питання, які вирішували товариства, можна зробити висновок, що головною метою названих угруповань було надання матеріальної допомоги педагогам, адже вчителювання – це „ремесло”, яке завжди давало жалюгідні заробітки і тому перебувало у злидненому становищі. Однак, інформаційні джерела тих часів [7] відмічають факти підвищення рівня свідомості, професійної майстерності вчителів, шляхом відкриття бібліотек, педагогічних музеїв, організацією курсів підвищення кваліфікації, проведенням лекцій, показових практичних занять тощо.

На наш погляд, своєрідними центрами підвищення рівня освіти вчителів були Київська та Катеринославська спілки (1905 р. – 1907 р.) [5, с.288], які крім контролю „благодійних кас взаємодопомоги” посилювали свою діяльність у напрямі підвищення професійного рівня учительства, постійно перебували у пошуці нових форм і методів навчальної й виховної роботи з дітьми, проявляли турботу щодо покращення умов їхньої праці та побуту, задоволення їхніх культурних потреб.

Саме в цей період зафіксовано і значне зростання просвітницьких організацій. Особливо багато їх налічувалося у південних провінціях. За офіційними даними Міністерства народної освіти, у 1898 р. було 193 товариства, які надавали допомогу просвітителям у розповсюдженні народної освіти, але більшість з них (111) були організаціями, що надавали допомогу учням в оволодінні навчальною програмою, учителям – в оволодінні сучасними методиками навчання та виховання дітей [8, с. 142].

Просвітницькі завдання серед учительства на українських землях виконували Українське благодійне товариство видання загальнокорисних і дешевих книжок (1898) і мережа товариств „Просвіта”, які почали свою діяльність 1905–1906 рр. у Києві, Херсоні, Одесі, Чернігові та інших містах України [5, с.280].

За дослідженням Я.В.Абрамова на теренах Російської імперії зразком слугувала велика просвітницька організація, яка функціонувала під скромною вивіскою „Комісії по влаштуванню народних читань при Одеському слов'янському благодійному товаристві” [1, с.102]. Її члени проводили просвітницьку діяльність серед учителів початкової школи, організували читання, ставили спектаклі, збирали книжки для сільських бібліотек. Також користувалося авторитетом Товариство піклування про жіночу освіту в Катеринославі [1, с.105], при якому активно діяли педагогічні курси підвищення кваліфікації учителів-предметників. Крім теоретичних занять, курсантки відвідували зразкові школи і дошкільні заклади, в яких демонструвалися, а потім обговорювалися широким колом учителів показові заняття. Значну увагу педагогічній освіті приділялося Харківською спілкою взаємодопомоги працюючим жінкам [1, с.104], при якій було створено вищі жіночі курси, гімназія нового типу, дитячий садочок з підготовчою школою, літня дитяча колонія. Функціонування вищого, середнього та дошкільного навчальних закладів створювало

умови для удосконалення теоретичних розробок, які одночасно поєднувалися з практичними навичками у роботі педагогічних кадрів.

Важливу та необхідну місію з професійного вдосконалення вчителів проводили науково-педагогічні спілки. Перш за все слід назвати Петербурзьку наукову педагогічну спілку, яка за допомогою Педагогічного музею, Наукового відділу спілки збрала велику колекцію зразків навчальних посібників, узагальнила кращі приклади передового педагогічного досвіду, надавала суттєву методичну допомогу вчителям і створила у своїй спільноті один із найбільших центрів педагогічної думки. Крім того, навчальний відділ громади створив програму самоосвіти вчителів, вів обширну переписку, розсилаючи методичну літературу, контрольні запитання, інструкції тощо, займався перевіркою виконаних контрольних завдань, давав кваліфіковані консультації, організовував актуальні лекції [5, с.281].

Подібна педагогічна спілка функціонувала в Одесі (1898), педагогічні гуртки – у Катеринославі (1904), Києві (1907), Олександрівську (1909), Харкові (1914) [5, с.283]. Усі вони були надзвичайно різними і за чисельним складом, і за станом матеріальної забезпеченості, масштабами та діапазоном діяльності, науковим рівнем та практичною спрямованістю, політичним забарвленням. Деякі громадські товариства під виглядом активної освітньої діяльності маскували політичну боротьбу, революційні ідеї. Педагогічний відділ Історико-філологічного товариства Харківського університету обмежував свою діяльність виключно сферою наукових інтересів та все ж більшість громад намагалися поєднувати у своїй діяльності наукові здобутки педагогіки з практичною допомогою вчителям.

Узагальнюючи інформацію хроніки педагогічних видань, можна дійти висновку, що основними формами діяльності педагогічних громад були: заслуховування й обговорення доповідей, рефератів як загальнопедагогічного характеру, так і присвяченим окремим педагогічним проблемам; організація наукових досліджень окремих питань педагогіки; знайомлення з найвагомішими працями й новинками педагогічної літератури, огляд педагогічних журналів; накопичення й систематизація педагогічної літератури, навчально-наочних посібників, організація педагогічних бібліотек та музеїв; розгляд, обговорення і рецензування підручників, посібників, керівництв; участь у педагогічних виставках та з'їздах, міжнародних конгресах; видання наукових, методичних праць громади, збірників, доповідей, звітів тощо [1; 6; 7].

Дослідження М.В.Михайлової стверджують, що з виникненням та розвитком у Росії нового педагогічного напрямку – експериментальної педагогіки – за ініціативою громадськості виникає велика кількість лабораторій, кабінетів, гуртків, педагогічних комісій та відділів у педагогічних громадах, в яких почали розроблятися психолого-педагогічні проблеми [4, с.101].

Координацію діяльності експериментально-педагогічних організацій, які виникли в різних регіонах імперії, в тому числі й на українських землях, взяло на себе Товариство експериментальної педагогіки, засноване у Петербурзі (1909). Його очолили авторитетні вчені О.П.Нечаєв, О.Ф.Лазурський, М.Є.Румянцев. Мета товариства полягала „у всебічному вивченні психофізіологічної природи дітей та умов її розвитку і виховання за допомогою природничонаукових методів; у розповсюдженні у суспільстві наукової інформації щодо дитячої природи та психологічних основ виховання й навчання” [4, с.105].

Почесними членами товариства були відомі вітчизняні вчені, педагоги, лікарі В.М.Бехтерев, О.С.Віреніус, П.Ф.Каптерев, М.М.Ланге, П.Ф.Лесгафт, Г.І.Россолімо, Г.І.Челпанов, а також закордонні вчені А.Біне (Франція), Дж. Грін (Англія), Е.Клапаред (Швейцарія), Е.Мейман (Німеччина), Піццолі (Італія), С.Холл (США) та ін. [4, с.107].

На практиці товариство створило широку мережу кабінетів і лабораторій експериментально-педагогічної психології, в яких проводилися досліді, спостереження за дітьми. Спеціально сформовані комісії досліджували дітей дошкільного й шкільного віку, вели спостереження за аномальними дітьми та малолітніми злочинцями, вивчали дитячі характери і їх прояви під час навчальної діяльності. За результатами експериментальної роботи організовувалися курси з учителями масових та спеціальних шкіл, проводилися узагальнюючі публічні лекції, видавалися збірники наукових праць.

Варто назвати найбільші громадські центри експериментально-педагогічних досліджень Росії: Лабораторія педологічних досліджень при Московських педагогічних зборах під керівництвом О.М.Берштейна, Інститут неврології та дитячої психології при Московських педагогічних курсах під керівництвом Г.І.Россолімо, Психологічний інститут при Московському університеті під керівництвом Г.І.Челпанова, Психоневрологічний інститут і Педологічний інститут під керівництвом В.М.Бехтерева, Лабораторія психологічних і педагогічних досліджень при Фребелівському педагогічному інституті під керівництвом І.О.Сікорського. Саме ці установи добровільно брали на себе функції системно та досконало озброювати лікарів, учителів масової і спеціальної школи новими науковими досягненнями у вихованні й навчанні дітей, в тому числі й аномальних дітей.

Велику популярність і підтримку серед членів учительських товариств отримала громадська ідея створення будинків учителя (спочатку такої організовано у Москві, пізніше – в інших містах імперії). У ньому обладнувалися такі приміщення: зала для проведення зустрічей, кабінети й майстерні для практичних занять, кімнати для приїжджих учителів, бібліотеки для дітей та дорослих. У будинках учителя читалися лекції, в тому числі з експериментальної педагогіки, проводилася курсова підготовка для удосконалення професійної підготовки вчителів, влаштовувалися виставки педагогічної літератури, демонструвалися науково-популярні газети та часописи.

У процесі активної діяльності громадських педагогічних товариств робилися спроби об'єднання їх у єдину організацію – Лігу освіти. Згідно зі статутом до кола інтересів Ліги включалася „загальна освіта на всіх її рівнях...” [5, с.287]. Разом із дослідницькою та організаційною роботою (розробка навчальних програм, створення Центральної педагогічної бібліотеки, музею і т.п.) Ліга ставила завдання щодо узагальнення теорії та удосконалення практики післядипломної педагогічної освіти дефектологів шляхом активізації роботи спеціальних підрозділів. Підтвердженням цього є факт діяльності при Лізі всеросійських товариств: Товариства шкільної просвіти, Університетського товариства, Товариства сприяння позашкільній просвіті, Товариства освіти та виховання ненормальних дітей [5, с.287]. Проте, у зв'язку з активізацією революційних рухів політичного спрямування, царський уряд не дав ходу цим громадським ініціативам.

На наш погляд, важливою формою громадсько-педагогічного руху початку ХХ ст. стали з'їзди вчителів та працівників народної освіти. Ініціаторами подібних заходів були передові земства, які під час проведення курсової підготовки вчителів намагалися використати зібрання передового вчителства з метою обговорення найбільш важливих питань підвищення професійної підготовки вчителів земських шкіл. За підрахунками Р.Л.Доватора з 1872 р. по 1915 р. пройшло 49 Всеросійських педагогічних з'їздів і з'їздів з народної освіти [5, с.296]. Своєю роботою вони сприяли підвищенню професійної самосвідомості вчителів, давали їм відчуття підтримки колег по роботі, висловити свої проблеми й прагнення, створювали умови для ознайомлення з новими педагогічними теоріями та результатами експериментальної діяльності талановитих педагогів.

У роботі багатьох освітянських з'їздів наполегливо піднімалися питання підготовки учительських кадрів, поліпшення післядипломної освіти вчителів масової й спеціальної школи. Заслуговує на увагу Другий з'їзд діячів у галузі технічної та професійної освіти – фактично перший з'їзд дефектологів Росії, який проходив у Петербурзі з 26 грудня 1895 р. по 5 січня 1896 р. На ньому працювали секції, присвячені проблемам сліпих, розумово відсталих і глухонімих дітей. Серед виступів, в яких розглядалися проблеми підготовки вчителів, була доповідь Д.Ж.Органова „До питання про підготовку вчителів для шкіл глухонімих та їхні службові права”. Доповідач висвітлював важке та безправне життя вчителів приватних шкіл для глухих, сформулював основні вимоги до особистості вчителя глухих, до його загальної підготовки, спеціальних знань та вмінь. Він запропонував відкрити при одному з училищ для глухонімих спеціальні курси з підготовки вчителів для шкіл глухонімих, порушив питання про надання прав на пенсію вчителям усіх шкіл для глухонімих дітей [10, с.201–202].

Важливу роль у вирішенні професійних завдань учительства зіграв Другий з'їзд представників учительських товариств взаємодопомоги ім.К.Д.Ушинського, який проходив з 29.12.1913 р. по 5.01.1914 р. і висунув завдання: „посилити наукові розробки питань педагогіки й наукових дисциплін, близьких до неї, сприяти розповсюдженню педагогічних винаходів, сприяти вчительським та освітнім організаціям у виконанні їхніх завдань” [5, с.287].

З 1906 р. по 1916 р. відбулося два з'їзди з педагогічної психології, три – з експериментальної педагогіки, один – зі спеціальної освіти, один – з'їзд дитячих лікарів. Піднімалися на них і питання підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. На Першому Всеросійському з'їзді із сімейного виховання під головуванням П.Ф.Каптерева були представлені доповіді на злободенні теми „Дитяча смертність у Росії”, „Охорона дитячої праці”, „Село і його діти”, „Безбатьківські діти”. На Другому Всеросійському з'їзді ім.Ушинського (1913–1914) посеційно розглядалися проблеми підготовки народних учителів для масових шкіл, підвищення освітнього рівня лікарсько-педагогічних кадрів для роботи з аномальними дітьми, удосконалення методик навчання й виховання дітей.

Досить переконливими рішеннями щодо широкого упровадження та посилення післядипломної педагогічної освіти вчителів в Україні є постанова Першого Всеукраїнського професійного учительського з'їзду (1917 р.), в якій зазначено „для поширення сучасного вчителства визнає необхідним: улаштувати курси із загальноосвітніх та педагогічних предметів, відряджувати малодосвідчених в педагогічній справі учителів у школи з доброю постановкою діла, утворити пересувні виставки навчального приладдя і літератури, заснувати педагогічні музеї і бібліотеки, а також улаштувати науково-педагогічні екскурсії, в найбільшому числі відкрити учительські семінарії та інститути, поволі скасовувати всякі іспити на звання учителя і всякі курси і класи для підготовки учительства, бо вони не досягають свого завдання, через чотири–п'ять років праць учитель повинен мати піврічний або однорічний відпуск для поновлення і поширення своїх знань” [2, с.346].

У цілому громадська ініціатива в галузі народної освіти, громадсько-педагогічний рух були потужними чинниками становлення післядипломного педагогічного навчання вчителів, лікарів, обслуговуючого персоналу, які піднімали та відстоювали справу догляду, виховання й навчання дітей з вадами психофізичного розвитку.

У цей складний період у справі розвитку дефектології в цілому та зокрема в становленні післядипломної педагогічної освіти вчителів спеціальної школи важливе місце відводилося педагогічній журналістиці. До 1916 р. у Росії видавалося 304 педагогічних журналів: 117 – у Петербурзі, 41 – у Москві, 16 – у Києві, решта 130 часописів виходили в 47 містах Російської імперії [5, с.298]. Видавалися журнали Міністерством народної освіти, церковним відомством, Головним управлінням військово-навчальних закладів, міськими думами, земствами, навчальними закладами, вчительськими спілками, педагогічними товариствами.

Особливо цінними, з точки зору користі для навчання й виховання дітей, теорії і практики підвищення кваліфікації учителів, висвітлення історико-педагогічних проблем були журнали „Русская школа”, „Педагогический сборник”, „Вестник воспитания”, „Воспитание и обучение”, „Русский начальный учитель”, „Свободное воспитание”, „Педагогическая мысль”. Завдяки тому, що на їхніх шпальтах друкували свої наукові праці відомі на той час учені М.Ф.Бунаков, В.М.Бехтерев, В.П.Вахтерев, П.Ф.Каптерев, О.Ф.Лазурський, П.Ф.Лесгафт, І.О.Сікорський, К.Д.Ушинський та ін., ділилися своїми проблемами та досвідом лікарів, учителів-практиків, ці друковані періодичні видання користувалися попитом серед учительських мас та слугували вагомою підмогою у їх самоосвіті та підвищенні професійного рівня. Деякі питання взагалі стояли гостро. Прикладом може слугувати стаття в журналі „Русская школа”, де наголошується, що теперішній курс семінарії відстав від потреб часу і за якістю, і за кількістю. „Сучасний учитель не може обмежуватися елементарними вибірковими знаннями та механічними навичками навчання... Вирощувачу духовно-народного ґрунту не можна обмежуватися простою ремесляною навченістю; його виховним та освітнім прийомам варто будуватися на наукових основах, які повинні запозичатися головним чином з галузі антропологічних наук, як про це мріяв незабутній Ушинський” [6, с.98].

Отже, періодичні видання педагогічного спрямування крім загальноприйнятих функцій були добрими помічниками у підвищенні професійної кваліфікації педагогічних кадрів, у тому числі й спеціальної школи.

Висновки... У кінці XIX – на початку XX ст. у Російській імперії існувала мережа закладів для утримання, навчання й виховання дітей з вадами психофізичного розвитку (глухонімих, сліпих, розумововідсталих). На функціонування цих закладів асигнувань із державної казни не передбачалося, тобто існували вони на філантропічних засадах. Педагогічні кадри в переважній більшості мали загальнопедагогічну освіту. Питання перепідготовки чи підвищення кваліфікації для подібної категорії вчителів ставилося, але, на жаль, не на загальнодержавному рівні. Генераторами цієї діяльності були вчені, лікарі, досвідчені майстри педагогічної справи. Об'єднуючись у громадські організації, вони гостро ставили питання щодо відкриття закладів для дітей з обмеженнями життєдіяльності та всьляко сприяли на практиці підвищенню кваліфікації вчителів спеціальної школи, що можна впевнено ідентифікувати як післядипломне навчання дефектологічних кадрів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абрамов Я. В. Просветительные организации в провинции / Я. В. Абрамов // Русская школа. – 1896. – № 11. – С. 102–107.
2. Історія української школи і педагогіки. Хрестоматія / уклад. : О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
3. Кизеветтер А. А. На рубеже двух столетий / А. А. Кизеветтер. – Прага, 1929. – 168 с.
4. Михайлова М. В. Экспериментальная педагогика в России / М. В. Михайлова // Советская педагогика. – 1985. – № 1.
5. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Конец XIX – начало XX века / под. ред. Э. Д. Днепров, С. Ф. Егорова, Ф. Г. Паначина, Б. К. Тебиева. – М. : Педагогика, 1991. – 344 с.
6. Педагогическая хроника // Русская школа. – 1915. – № 1.
7. Разные известия и сообщения // Русская школа. – 1900. – № 10–11.
8. Смирнов О. К. К судьбам учительских обществ / О. К. Смирнов // Народный учитель. – 1909. – № 13–14.
9. Энциклопедия. Т.10. Народное образование в России / сост. : И. П. Белокопский и др. – СПб., – 1912. – 351 с.
10. Ярмаченко М. Д. Історія сурдопедагогіки / М. Д. Ярмаченко. – К. : Вища шк., 1975. – 423 с.

Аннотація

В.А.Гладуш

Роль общественно-педагогических организаций в становлении последипломного образования учителей специальной школы в начале XX в.

Рассмотрена роль общественно-педагогических организаций начала XX в. в решении проблемы усовершенствования профессионального образования учителей массовой и специальной школы. Доказано, что

на становлення теорії і практики послєдипломного образования учителєй вляли общественные образовательные союзы, учительские съезды, периодические издания.

Ключевые слова: общественно-педагогические организации, учительские съезды, педагогические журналы, учитель, послєдипломное образование.

Summary
V.A.Gladush

Role of Public and Pedagogical Organizations in Formation of Post Graduate Education of Teachers of Special School in the Beginning of XX Century

The role of public and pedagogic organizations in the beginning of the XX century in solving of problem of improvement of professional education of teachers of mass and special schools was studied in this article. It was proved that public educational organizations, teachers' congresses, periodical editions had impact on formation of theory and practice of postgraduate education of teachers.

Key words: public and pedagogic organizations, teachers' congresses, pedagogic magazines, teacher, postgraduate education.

Дата надходження статті:

„25” січня 2011 р.

УДК 373.21:81'243 (045)

Л.М.ГЛУШОК,
викладач
(м.Хмельницький)

Особливості вивчення іноземної мови дітьми дошкільного віку в процесі становлення особистості

У статті розкриваються підходи учених до з'ясування залежності процесу опанування іноземної мови дошкільниками від особливостей їх психічного розвитку, зокрема пам'яті (мимовільного запам'ятовування і пригадування), цілісності та комплексності дитячого сприймання. Саме це свідчить на користь раннього навчання іноземної мови, тому що після 7–9 років здатність маленьких дітей до вивчення мови знижується.

Ключові слова: мимовільне та довільне запам'ятовування, сприймання, іноземна мова, дошкільний вік, рухова пам'ять.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Серед перспективних напрямків розвитку сучасної освіти чільне місце посідає оволодіння підростаючим поколінням іноземною мовою на такому рівні, щоб нею можна було не тільки спілкуватися зі своїми співвітчизниками, а й встановлювати ділові та наукові контакти з громадянами інших країн. Все це стимулює населення України до оволодіння іноземними мовами. Незважаючи на те, що сьогодні ми маємо розмаїття методик, швидкого вивчення розмовної та ділової мови, переважна більшість мовців потребує декілька років задля вільного спілкування іноземною мовою.

З якого віку слід розпочинати вивчення іноземної мови? Психологи і психофізіологи доводять, що найкраще сприймають і опановують іноземну мову діти у віці до 6 років, причому таке раннє навчання позитивно впливає на розвиток психічних функцій дитини, стимулює загальномовленнєві уміння.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Досліджувана проблема є досить актуальною, тому розглядається в низці відомих праць Б.В.Беляєва „Нариси з психології навчання іноземним мовам в школі”, Д.Б.Ельконіна „Особливості психічного розвитку дітей 6–7-літнього віку”, Зимньої І. А. „Психологія навчання іноземним мовам в школі”, П.І.Зінченка „Про роль мимовільної пам'яті у навчанні іноземним мовам”, Н.Д.Левітова „Дитяча та педагогічна психологія”, С.Л.Рубінштейна „Основи загальної психології”, А.О.Смирнова „Психологія запам'ятовування”. Сутність технології навчання іноземних мов з'ясовується у статтях Т.Є.Єрьоменко „Формування іншомовної комунікативної компетенції в майбутніх учителів іноземної мови”, Р.Ю.Мартинові „Сутність технології навчання іноземних мов”, В.М.Плахотник „До навчання іноземних мов дітей шести-семи років”, Т.Шкваріної „Іноземна мова: структура ефективного навчання” та інших.

Формулювання цілей статті... полягає у доведенні залежності опанування дошкільниками іноземної мови від особливостей їх психічного розвитку, зокрема пам'яті та сприймання.

Виклад основного матеріалу... Однією з причин незадовільних результатів у навчанні іноземної мови є недостатнє врахування психічних особливостей дітей дошкільного віку, насамперед особливостей їхньої пам'яті. Н.Д.Левітов висловлював твердження, що у дошкільників пам'ять продуктивніша, ніж у старших учнів. Дослідження ж психологів показують, що продуктивність пам'яті дітей дошкільного віку набагато нижча, ніж в учнів старших класів .